

LEBRIS

We know
books

Georgian Toma

**Amânarea aplicării pedepsei și
renunțarea la aplicarea pedepsei**

Editura C.H. Beck
București 2020

Cuprins

Prefață	IX
Abrevieri	XI
Introducere	XIII
Capitolul I. Noțiuni generale	1
Secțiunea 1. Definiția și importanța pedepsei ca modalitate de combatere a infracțiunilor	1
Secțiunea a 2-a. Categoriile de pedepse.....	4
Secțiunea a 3-a. Definiția și trăsăturile sancțiunilor penale alternative ale pedepsei cu închisoarea	7
Secțiunea a 4-a. Beneficiile sancțiunilor alternative ale pedepsei cu închisoarea.....	11
Capitolul II. Sancțiunile penale alternative ale pedepsei cu închisoarea în legislația internațională	15
Secțiunea 1. Regulile de la Tokyo – Reguli și standarde minime privind sancțiunile neprivative de libertate.....	15
Secțiunea a 2-a. Recomandarea nr. R(92)16 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la regulile europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate	18
Secțiunea a 3-a. Recomandarea nr. R(97)12 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la personalul responsabil pentru implementarea sancțiunilor și măsurilor comunitare	21
Secțiunea a 4-a. Recomandarea CM/Rec (2000)22 a Comitetului de Miniștri către statele membre în legătură cu îmbunătățirea implementării regulilor privind sancțiunile și măsurile comunitare.....	23

Secțiunea a 5-a. Recomandarea CM/Rec (2010)1 a Comitetului de Miniștri către statele membre, privind regulile de probațiune	26
Secțiunea a 6-a. Recomandarea Comitetului de Miniștri CM/Rec (2014)4 către statele membre, privind monitorizarea electronică.....	29
Secțiunea a 7-a. Concluzii preliminare	32

Capitolul III. Modalități alternative de individualizare a pedepsei cu închisoarea în dreptul penal român34

Secțiunea 1. Modalități alternative de individualizare a pedepsei cu închisoarea anterioare adoptării Codului penal din 1936.....	34
Secțiunea a 2-a. Codul penal din 1936.....	38
Secțiunea a 3-a. Codul penal din 1968.....	41
Secțiunea a 4-a. Noul Cod penal.....	56
Secțiunea a 5-a. Concluzii preliminare	57

Capitolul IV. Renunțarea la aplicarea pedepsei..... 60

Secțiunea 1. Noțiuni și natură juridică	60
Secțiunea a 2-a. Condițiile în care poate fi dispusă renunțarea la aplicarea pedepsei	70
§1. Condiții privind infracțiunea.....	70
§2. Condiții privind infractorul	94
§3. Condiții - Cazuri deosebite.....	119
Secțiunea a 3-a. Avertismentul	120
Secțiunea a 4-a. Efectele renunțării la aplicarea pedepsei.....	127
Secțiunea a 5-a. Anularea renunțării la aplicarea pedepsei	129
§1. Condiții	130
§2. Efecte	133
Secțiunea a 6-a. Legea penală mai favorabilă.....	135
Secțiunea a 7-a. Renunțarea la aplicarea pedepsei și renunțarea la urmărirea penală.....	139
Secțiunea a 8-a. Concluzii preliminare	143

Capitolul V. Amânarea aplicării pedepsei	145
Secțiunea 1. Concept. Natură juridică.....	145
Secțiunea a 2-a. Condiții pentru dispunerea amânării aplicării pedepsei	151
§1. Condiții referitoare la infracțiune.....	152
§2. Condiții referitoare la făptuitor	159
§3. Condiții - Cazuri deosebite.....	170
Secțiunea a 3-a. Termenul de supraveghere.....	174
Secțiunea a 4-a. Supravegherea persoanei față de care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei	178
§1. Aspecte generale	178
§2. Măsurile de supraveghere	183
§3. Obligațiile persoanei supravegheate	188
Secțiunea a 5-a. Revocarea amânării aplicării pedepsei.....	200
§1. Revocarea obligatorie. Situații. Condiții.....	203
§2. Revocarea facultativă. Cazuri. Condiții	220
§3. Efectele revocării	223
Secțiunea a 6-a. Anularea amânării aplicării pedepsei.....	224
§1. Situații. Condiții	226
§2. Efectele anulării amânării aplicării pedepsei	228
Secțiunea a 7-a. Efectele amânării aplicării pedepsei	231
§1. Efecte imediate.....	232
§2. Efecte definitive	234
Secțiunea a 8-a. Legea penală mai favorabilă.....	236
Secțiunea a 9-a. Concluzii preliminare	240

Capitolul VI. Modalități alternative ale pedepsei

cu închisoarea în legislația altor state	242
Secțiunea 1. Noțiuni generale	242
Secțiunea a 2-a. Anglia	243
Secțiunea a 3-a. Belgia.....	246
Secțiunea a 4-a. Bulgaria	251
Secțiunea a 5-a. Germania	256
Secțiunea a 6-a. Spania	260
Secțiunea a 7-a. Franța.....	264
Secțiunea a 8-a. Italia.....	268
Secțiunea a 9-a. Portugalia.....	271

Secțiunea a 10-a. Serbia.....	274
Secțiunea a 11-a. Ungaria	277
Secțiunea a 12-a. Cehia.....	280
Secțiunea a 13-a. Concluzii preliminare	283
Capitolul VII. Concluzii și propuneri de lege ferenda.....	285
Secțiunea 1. Concluzii.....	285
Secțiunea a 2-a. Propuneri de lege ferenda.....	296
Bibliografie	305
Index.....	313

Capitolul I

Noțiuni generale

Secțiunea 1. Definiția și importanța pedepsei ca modalitate de combatere a infracțiunilor

De-a lungul timpului, o sumă de gânditori, cu foarte puține excepții, au ajuns la concluzia că represiunea este o necesitate dureroasă, dar care nu poate fi ocolită¹.

La romani, Cicerone (secolul I î.H.), Quintilian (secolul I î.H.) și Seneca (secolul I î.H.), inspirându-se de la marii filosofi greci, au dat represiunii un scop complex, pedeapsa folosind atât pentru a ajuta la îndreptarea celui care a săvârșit fapta rea, cât și pentru a intimida pe ceilalți membrii ai colectivității, pentru a-i convinge să nu mai comită asemenea abateri pe viitor. În Evul Mediu, gândirea umană față de aceste aspecte, a fost puternic influențată de biserică, care și-a pus amprenta asupra acestor chestiuni, crima fiind percepută precum un păcat pentru cel care a comis-o, iar pedeapsa pe care urma să o primească era o ispășire față de Dumnezeu. Ulterior acestei perioade, s-au remarcat o serie de teoreticieni, care au conferit o perspectivă nouă și proprie asupra acestei problematici².

Pedepsele reprezintă sancțiuni proprii pentru domeniul dreptului penal și formează cea mai importantă clasă de sancțiuni de drept penal. Acestea sunt măsuri de constrângere cu trăsături aflictive, care se impun infractorilor, fiind cele mai neplăcute sancțiuni, putând avea în vedere restrângerea unor atribute precum cel al

¹ V. Dongoroz, *Drept penal*, Institutul de Arte Grafice, București, 1939, p. 42.

² T. Amza, C.P. Amza, *Criminologie. Tratat de teorie și politică criminologică*, Ed. Lumina Lex, București, 2008, p. 17.

vietii, libertății, bunurilor ori al drepturilor persoanei. Scopul acestora este de a proteja societatea împotriva comiterii infracțiunilor și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, atât de către persoana față de care se aplică, cât și de către alte persoane. Sunt singurele sancțiuni cu trăsături represive ori sancțiuni penale ce au ca scop oprirea activității infracționale și să determine schimbarea mentalității antisociale a infractorului, prin intermediul unei acțiuni modelatoare, care să fie în același timp coercitivă și educativă asupra persoanei infractorului¹.

În doctrina penală s-a apreciat că pedeapsa reprezintă răul pe care puterea publică îl face individului condamnat de justiție, fiindcă a comis una sau mai multe infracțiuni. În continuarea acestei explicații, regăsim și definiția propusă de Carrara, din care rezultă că „pedeapsa este răul pe care, în conformitate cu legile statului, magistratul îl impune acelor care sunt cu formele convenite recunoscuți vinovați de o infracțiune”².

În literatura juridică au fost sesizate inițial două funcții pentru pedeapsă în vederea realizării procesului de combatere a criminalității: de constrângere și de reeducare. În acest sens, se arăta că la momentul dispunerii pedepsei, instanța de judecată are îndatorirea de a urmări îndreptarea și reeducarea infractorului, prevenirea comiterii de noi acte cu caracter infracțional, cât și prevenirea unor asemenea acte din partea altor persoane. „Pentru ca o pedeapsă să fie eficace și să-și atingă atât scopul imediat, cât și pe cel mediat, este necesar să întrunească anumite condiții, și anume:

a) să fie personală, adică să fie suportată numai de cel vinovat de săvârșirea unei infracțiuni, neexistând răspundere penală pentru fapta penală a altuia;

b) să fie adaptabilă, adică să poată fi proporțională în raport de gradul de pericol social al faptei săvârșite de persoana infractorului și de împrejurările care atenuează sau agravează răspunderea penală;

¹ C. Bulai, B.N. Bulai, Manual de drept penal, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 278.

² I. Tanoviceanu, Curs de drept penal, vol. II, Atelierele Grafice Socec&Co, Săcietate Anonimă, București, 1912, p. 104.

c) să fie aflictivă și moralizatoare, adică prin executarea pedepsei să nu se urmărească crearea de suferințe fizice sau înjosirea demnității umane, ci numai îndreptarea și reeducarea infractorului;

d) să fie egală pentru toți;

e) să fie legală, adică stabilită prin lege spre a se evita arbitriul judecătoresc”¹.

Potrivit doctrinei specifice vechiului Cod penal, pedeapsa avea rolul de a îndeplini o prevenție specială, cât și una generală. Prevenția specială începe să se realizeze chiar în momentul în care instanța de judecată dispune pedeapsa în sarcina infractorului, făcându-l pe acesta să înțeleagă că legea penală este o realitate, iar cine comite fapte penale este în mod inevitabil pedepsit. Condamnatul este apoi reeducat prin intermediul executării pedepsei. De cele mai multe ori, însuși faptul că cei condamnați au simțit efectele retributive ale pedepsei și au suportat privațiunile legate de aceasta, reprezintă suficiente motive ca aceștia să aibă ulterior o conduită corectă și să nu mai săvârșească infracțiuni. Prevenția generală se realizează în raport cu alte persoane decât cele care au comis infracțiunea. Există și oameni care se abțin de la a comite infracțiuni, nu din cauză că simt repulsie față de asemenea fapte, ci datorită temerii de a fi pedepsiți, de frica de pedeapsă².

Într-o lucrare recentă³, pedeapsa este caracterizată ca fiind instituția juridică care „definește mijloacele de constrângere și forță, precum și motivația aplicării formelor supreme de sancționare, exercitate de stat în favoarea reparării prejudiciilor cauzate cetățenilor și/ori persoanelor juridice, consecință a comiterii infracțiunilor și necesității restabilirii ordinii penale de drept, prin avertizarea celor predispuși să încalce normele penale și pentru oferirea posibilităților organizaționale de stat, pentru resocializarea persoanelor sancționate

¹ D. Popescu, Th. Vasiliu, D. Pavel (coord.), Codul penal al Republicii Socialiste România comentat și adnotat, Ed. Științifică, București, 1972, p. 384-385.

² V. Dobrinou, Gh. Nistoreanu, I. Pascu, I. Molnar, Al. Boroș, V. Lazăr, Drept penal. Partea generală, Ed. Atlas Lex, București, 1994, p. 330-331.

³ I. Chiș, în I. Pascu, V. Dobrinou, T. Dima, M.A. Hotca, C. Păun, I. Chiș, M. Gorunescu, M. Dobrinou, Noul Cod penal comentat. Partea generală, ed. a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 373.

penal, care să trăiască respectând valorile și principiile fundamentale ale conviețuirii într-o societate democratică”.

Pedeapsa privită sub aspect instituțional, reprezintă cea de-a treia instituție fundamentală a dreptului penal, alături de infracțiuni și răspundere penală. Aceste trei instituții ar corespunde celor trei realități în jurul cărora se situează toate reglementările legii penale, adică fapta penală, fâptuitorul și constrângerea penală. Între aceste instituții există o legătură de la cauză la efect: răspunderea penală este efectul săvârșirii infracțiunii și, totodată, cauza aplicării pedepsei, iar pedeapsa este efectul existenței răspunderii penale, care, la rândul său, este efectul săvârșirii infracțiunii¹.

Dintre instituțiile de natură penală, pedeapsa și celelalte sancțiuni de drept penal, ocupă cel mai însemnat loc în cadrul desfășurării politicii penale, întrucât prin intermediul dispunerii corecte a acestora de către instanțele judecătorești se contribuie la înfăptuirea unei politici penale eficiente. Pedeapsa deține un rol din ce în ce mai important dacă la procesul de elaborare și punere în practică se operează într-o manieră diferită, fiind stabilite limite minime și maxime care să fie proporționale cu gravitatea faptei, și gradul de periculozitate al autorului, și dacă pedepsele concrete stabilite de către instanțele judecătorești corespund echivalentului real al periculozității infractorului și gravității faptei².

Secțiunea a 2-a. Categoriile de pedepse

Ca urmare a dezvoltării societății, a progreselor înregistrate în domeniul criminologiei, al penologiei și al științei penitenciare și, odată cu rezultatele obținute pe planul cunoașterii de către științele sociale și umaniste, s-a petrecut o continuă diversificare a sancțiunilor de drept penal. Cunoașterea motivelor criminalității, atât din

¹ *Al. Boroi, Drept penal. Partea generală, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 445.*

² *Șt. Daneș, V. Papadopol, Individualizarea judiciară a pedepselor, ed. a II-a, Ed. Juridică, București, p. 9.*

perspectiva acesteia ca fenomen global, cât și din perspectiva comportamentului individual, cunoașterea fenomenelor psiho-sociale ce au legătură cu aplicarea și executarea sancțiunilor, studierea comportamentului uman în mediul închis, în colectivitățile din penitenciare, cât și în alte locuri de executare ale pedepselor privative de libertate, toate acestea au condus la concluzia potrivit căreia, reacția împotriva infractorilor nu se dovedește a fi eficientă dacă aceasta constă doar în sancțiuni privative de libertate, impuse din ce în ce mai mult în ultima perioadă, după ce s-a renunțat la aplicarea prea des a sancțiunii cu moartea, cât și ca urmare a creșterii acerbe a ratei infracționalității. Soluția a fost căutată, în primul rând, prin diverși substituenți ai sancțiunii cu închisoarea (suspendarea executării pedepsei sau chiar a condamnării, liberarea condiționată etc.), iar pe de altă parte, prin măsuri preventive și de tratament ce au ca scop înlăturarea unor stări de pericol la persoane față de care, datorită stării psihofizice care îi caracterizează, pedeapsa nu poate prezenta vreun efect¹.

În contextul evoluției sistemului sancționator de drept penal, evoluție care nu s-a sfârșit, și despre care putem spune că se află în plin proces de afirmare, după cum în mod corect s-a arătat în doctrină, la momentul actual s-au impus trei categorii de sancțiuni clare și una suplimentară, o categorie mixtă, în care pot fi încadrate sancțiuni tipice pentru alte ramuri de drept:

- Pedepsele reprezintă sancțiuni proprii pentru dreptul penal, fiind cea mai importantă categorie de sancțiuni de drept penal. Acestea reprezintă măsuri cu trăsături aflictive care pot fi aplicate infractorilor, fiind cele mai grele sancțiuni, putând avea în vedere persoanele făptuitorilor și atributele acestora, precum viața, libertatea, bunurile și drepturile cetățenești. Menirea acestora este de a asigura protecția societății față de actele infracționale, prevenirea comiterii de noi asemenea acte pe viitor, atât de către cei ce sunt vizați prin impunerea lor, cât și față de alte persoane. Acestea reprezintă singurele sancțiuni cu caracter represiv ori sancțiuni penale ce au scopul de a opri comiterea de infracțiuni și de a impulsiona modificarea gândirii infractorului, prin intermediul

¹ C. Bulai, B.N. Bulai, op. cit, p. 285.

unor acțiuni specifice, având un rol coercitiv și educativ asupra persoanei făptuitorului.

- Măsurile educative reprezintă sancțiuni care se aplică în mod exclusiv infractorilor minori, fiind reprezentate de măsuri de refacere sau de corijare a procesului educativ față de aceștia, începând de la remarcă potrivit căreia săvârșirea unei infracțiuni de către un minor reprezintă urmarea unei grave lacune în procesul de educație al acestuia. Chiar dacă și acestea prezintă o serie de trăsături coercitive, deoarece presupun anumite restricții în ceea ce privește libertatea minorului, sunt lipsite în mod total de trăsături represive, prezentând doar un rol educativ.

- Măsurile de siguranță reprezintă sancțiuni de drept penal, care, la rândul lor, nu au trăsături represive, având doar însușiri de natură preventivă. Asemenea măsuri se iau față de cei care săvârșesc fapte prevăzute de legea penală, chiar dacă acestea nu formează obiectul unei infracțiuni, însă descriu o stare de pericol care poate să conducă în final la comiterea pe viitor a unor fapte asemănătoare. Acestea nu au rolul de a exercita vreo influență asupra gândirii făptuitorului, nici de a contribui acolo unde s-a desfășurat un proces educațional nereușit, ci de a contribui la eliminarea unei stări de pericol care derivă din starea psihofizică a celui care a comis fapta prevăzută de legea penală, din maniera primejdioasă prin care acesta acționează când întreprinde o anumită activitate, funcție ori profesie, având în vedere inaptitudinea ori incapacitatea sa personală, din primejdia pe care o presupune faptul că posedă un anumit lucru ori substanțe, dacă în asemenea situații starea de pericol poate să ducă la săvârșirea unor noi acte asemănătoare.

- În plus față de sancțiunile specifice dreptului penal și pe care le-am menționat anterior, în cuprinsul legislației penale, mai pot fi incluse și alte feluri de sancțiuni care pot ajuta la rezolvarea cazurilor ce implică aplicarea legii penale. Prin urmare, putem regăsi sancțiuni cu caracter administrativ ori disciplinar sau sancțiuni de drept civil (restituiri de bunuri, acoperirea pagubei pricinuită ca urmare a comiterii infracțiunii). Pentru a avea și asemenea sancțiuni nepenale, dar care sunt prevăzute în plan secundar și ca sancțiuni de drept penal, în doctrină s-a propus denumirea de „sancțiuni

de drept penal” prin care sunt denumite toate sancțiunile stabilite, într-o manieră principală ori secundară, prin intermediul prevederilor de drept penal, în comparație cu sancțiunile de drept penal care sunt cele pe care dreptul penal le prevede în mod special¹.

Secțiunea a 3-a. Definiția și trăsăturile sancțiunilor penale alternative ale pedepsei cu închisoarea

Înainte de a proceda la analiza din perspectiva legiuitorului european, național și a doctrinei față de subiectul prezentului capitol, considerăm că trebuie să facem o serie de precizări de ordin terminologic:

- sancțiune = pedeapsă prevăzută de lege pentru cei care încalcă dispozițiile ei²;
- penal = care are un caracter represiv, care se ocupă de infracțiuni și prevede pedepsele care trebuie aplicate³;
- alternativă = posibilitatea de a alege între două soluții, între două situații etc., care se exclud⁴;
- măsură = a executa o serie de lucrări sau a aduce o acțiune în vederea realizării unui anumit scop⁵.

Din perspectiva legiuitorului european care a cuprins prevederi exprese cu privire la sancțiunile neprivative de libertate în anexa la Recomandarea R92(16), se desprinde ideea potrivit căreia, „noțiunea de sancțiuni și măsuri comunitare se referă la sancțiunile și măsurile care îl mențin pe infractor în comunitate și implică o oarecare îngrădire a libertății sale prin impunerea de condiții și/sau obligații, ele fiind puse în executare de organe desemnate în acest

¹ V. Dongoroz, op. cit, p. 574.

² DEX, Dicționarul Explicativ al Limbii Române, ed. a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 945.

³ Idem, p. 774.

⁴ Idem, p. 30.

⁵ Idem, p. 610.

scop prin lege. Termenul desemnează orice sancțiune impusă de o instanță sau de un judecător și orice măsură luată înainte de sau în locul unei hotărâri privind o sancțiune, precum și modalitățile de executare a unei pedepse cu închisoarea în afara unui penitenciar. Deși această definiție nu se referă și la sancțiunile financiare, orice activitate de supraveghere sau de control întreprinsă pentru a asigura executarea acestora se încadrează în prezentul Regulament¹.

La momentul abordării acestui subiect, s-a apreciat că noțiunea de „măsuri și sancțiuni comunitare” este mai transparentă în comparație cu accepțiunea celei de „măsuri alternative” sau „măsuri neprivative de libertate”, fiind chiar mai expresiv în ceea ce privește natura măsurilor, care este cu totul alta, față de cea a sancțiunilor privative de libertate².

În textul Recomandării amintită anterior, se precizează că sancțiunile penale neprivative de libertate ar trebui să fie percepute precum o adevărată pedeapsă dispusă în sarcina infractorului, nu doar din perspectiva legii penale, cât și din cea a opiniei publice care ar trebui să contribuie la punerea în practică a acestor soluții. Conform opiniei exprimată de către legiuitorul european, asemenea măsuri sunt destinate pentru a răspunde unui cadru însemnat de necesități privitoare la sancțiuni penale care ar trebui să fie aplicate persoanelor care comit infracțiuni și sunt adulte³.

În concordanță cu reglementarea europeană amintită anterior, în doctrină⁴ regăsim următoarea definiție: sancțiunile penale alternative la pedeapsa închisorii sunt substituenți ai pedepsei închisorii, dați de instanța de judecată cu ocazia aplicării unor sancțiuni, cu consimțământul infractorului, având ca scop menținerea infractorului în comunitate, prin limitarea unor drepturi și libertăți în paralel cu exercitarea unui control din partea unor servicii specializate.

Sancțiunile comunitare au în comun faptul că mențin în comunitate persoana găsită vinovată de săvârșirea infracțiunii, au

¹ L. Coraș, *Sancțiuni penale alternative la pedeapsa închisorii*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 49.

² Idem, p. 49.

³ Ibidem.

⁴ Idem, p. 51.

menirea de a impune o serie de restrângeri și sunt puse în practică și manageriate de către instituții speciale¹.

Trăsăturile caracteristice ale sancțiunilor penale alternative preiau din caracteristicile generale ale sancțiunilor penale, însă se diferențiază și prin intermediul unora proprii, precum:

- reprezintă o urmare inevitabilă a atragerii răspunderii penale;
- nu trebuie să fie dispuse pe o perioadă nedeterminată;
- trebuie să fie prevăzute o serie de norme legale care să reglementeze situațiile în care nu se respectă obligațiile care le însoțesc.

Disponerea detenției nu trebuie să fie automată, iar revocarea trebuie să parcurgă două etape procesuale, unul de judecată în fond și unul de control judiciar;

- asemenea măsuri presupun colaborarea și acordul infractorului. În situația în care acesta nu dovedește responsabilitate la nivel general, prin comportamentul manifestat în societate, cât și particular, prin cel manifestat față de victima infracțiunii, nu se justifică lăsarea acestuia în libertate;

- sancțiunile penale alternative nu trebuie să încalce drepturile și libertățile persoanei, chiar dacă prezintă trăsături deosebite, prin dispunerea restricțiilor asupra libertății personale și a controalelor realizate asupra infractorului;

- în cadrul dispunerii și realizării executării măsurilor penale alternative, trebuie avut în vedere în primul rând, protejarea ordinii de drept, iar în al doilea rând, menținerea infractorului în societate. O asemenea măsură trebuie să fie proporțională cu fapta comisă și să aibă în vedere o perspectivă individuală asupra infractorului (trăsături personale, familiale, materiale, sociale, cazier judiciar)².

Din examinarea legislațiilor penale din diferite țări, se disting ca cele mai importante sancțiuni penale alternative la pedeapsa cu închisoarea, următoarele:

- probațiunea;
- amenda;
- munca în folosul comunității;
- suspendarea condiționată a executării pedepsei;

¹ Idem, p. 49.

² Idem, p. 49-50.

- suspendarea executării pedepsei sub supraveghere;
- suspendarea executării pedepsei sub supraveghere cu obligația de a realiza muncă în folosul comunității;
- amânarea aplicării pedepsei;
- renunțarea la pedeapsă;
- semidetenția;
- detențiunea la sfârșit de săptămână¹.

Sancțiunile și măsurile neprivative de libertate se prezintă precum un paradox în domeniul dreptului penal și procesual penal, deoarece lupta împotriva infraționalității de sute de ani este un demers al organelor statului, în care persoana ce a comis infracțiunea este căutată, descoperită, cercetată, acuzată, trimisă în judecată și sancționată prin dispunerea unei pedepse. Potrivit principiului latin *nullum crimen sine lege*, fiecărei infracțiuni îi corespunde o pedeapsă legală. Paradoxul este reprezentat de aparenta dorință a legiuitorului de a descoperi și impune diferite modalități pentru tragerea la răspundere penală a făptuitorului, respectiv prin dispunerea unor sancțiuni ori măsuri educative neprivative de libertate. Trendul actual trebuia să își găsească o exprimare legală concretizată nu în lipsire de libertate prin detenție, ci prin limitarea exercitării libertăților garantate de Constituție sau prin scăderea patrimoniului ori a câștigurilor rezultate în urma prestării diverselor activități. În timp ce pe perioada executării sancțiunilor privative de libertate, persoanele condamnate se pot bucura de exercitarea tuturor drepturilor ce nu le-au fost interzise prin hotărârea judecătorească de condamnare, în decursul perioadei de executare a pedepsei neprivative de libertate, infractorilor le este limitată realizarea drepturilor constituționale, prin intermediul unor măsuri și obligații care au caracter imperativ și asupra cărora vor fi dispuse controale periodice, ori prin scăderea patrimoniului ca urmare a aplicării unei amenzi, sau prin obligarea prestării unei activități în folosul comunității².

¹ Idem, p. 51.

² I. Chiș, *Al.B. Chiș*, Executarea sancțiunilor penale, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 195.

Secțiunea a 4-a. Beneficiile sancțiunilor alternative ale pedepsei cu închisoarea

Evoluția sistemului de sancționare al infractorilor a fost determinată de existența mai multor aspecte, printre care cea mai importantă este reprezentată de neajunsurile care au fost evidențiate pentru executarea unei sancțiuni în regim privativ de libertate. În acest sens, statul a căutat să reglementeze posibilitatea ca organele judiciare să dispună măsuri alternative pentru pedeapsa cu detenția, remarcându-se avantajele incontestabile pe care le pot prezenta asemenea modalități de executare ale unei sancțiuni. Chiar și legiuitorul european, în prima parte a Recomandării nr. R(92)16 evidențiază faptul că „executarea sancțiunilor penale în sânul comunității oferă o mai bună protecție societății decât desfășurarea unui proces pe termen lung, salvând de la sine și interesele victimei”.

Printre avantajele pe care le pot prezenta asemenea măsuri alternative la pedeapsa cu închisoarea se numără următoarele:

- neocuparea spațiului din închisori de către infractori care au comis infracțiuni mai puțin periculoase;
- costurile executării sancțiunii sunt mult mai mici;
- sporește rolul comunității în cadrul procesului de resocializare și reeducare a infractorului;
- crește interesul manifestat de societate față de tratamentul de care beneficiază infractorii;
- pe fondul creșterii rolului societății în cadrul procesului de resocializare și reeducare al infractorului, se accentuează și sentimentul de responsabilitate față de consecințele reacției la comiterea infracțiunii;
- este garantat procesul de diferențiere și individualizare adecvat al sancțiunilor;
- scade nivelul de risc al apariției recidivei;
- este menținută și crește posibilitatea adaptării infractorului la normele social acceptabile.

Izolarea infractorului de societate prin încarcerarea acestuia ca reacție la comiterea unei infracțiuni de o gravitate redusă, a fost îndelung criticată de către comunitatea internațională pentru

efectele negative pe care le prezintă, mai ales datorită faptului că o asemenea abordare duce de cele mai multe ori la desocializarea personalității celui care a comis infracțiunea, modificări însemnate asupra psihicului său, crescând gradul de recidivă¹.

Închisoarea reprezintă un mediu care facilitează crearea unor legături între infractori, legături care continuă și după liberarea din penitenciar, și de care aceștia se pot folosi pentru săvârșirea unor noi infracțiuni. Totodată, de cele mai multe ori la ieșirea din penitenciar, în lipsa unor servicii care să îi ofere sprijin, persoana condamnată nu are o altă perspectivă, în afara celei de a se întoarce în mediul din care provine, care poate a determinat ori ajutat la implicarea acestuia în comiterea infracțiunilor, astfel că recidiva devine inevitabilă².

Aplicarea unor măsuri alternative pentru sancțiunea cu detenția s-ar dovedi mult mai eficientă, întrucât s-ar evita, așa cum am mai arătat, supraaglomerarea închisorilor și ar permite autorităților să gestioneze mult mai bine problema persoanelor aflate în executarea unor pedepse privative de libertate, acolo unde într-adevăr se justifică datorită circumstanțelor în care a fost comisă fapta, a persoanei infractorului, aplicarea sancțiunii cu închisoarea.

Costurile încarcerării sunt foarte mari și sunt foarte greu de estimat având în vedere multitudinea de factori pe care îi înglobează. Astfel, costurile directe cuprind construirea și administrarea închisorilor, precum și cheltuielile ce fac referire la asigurarea hranei și îngrijirii deținuților. Pe lângă acești factori de estimare, remarcăm și alți factori indirecti ce fac trimitere la secțiile specializate pentru tratarea deținuților bolnavi, asigurarea unor programe pentru instruirea și pregătirea școlară sau profesională a acestora. Spre exemplu, în SUA s-a remarcat o creștere a costurilor destinate

¹ Council of Europe, „Les mesures alternatives a l'emprisonnement”, raport prezentat la ediția a VII-a a Directorilor de Penitenciare, de către *W. Rentzmann, J.P. Robert*, Consiliul European, Strasbourg, 1986. UNODOC, Handbook of basic principles and promising practices On Alternatives to Imprisonment, UNODOC, Criminal Justice Handbook Series, United Nations, 2007.

² *G. Oancea*, Probațiunea în România. Evaluări normative și sociologice, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 23-24.

penitenciarelor de la 62.5 miliarde dolari în anul 2004¹ la peste 1 trilion de dolari în anul 2016².

Atenția ce este acordată elementelor de natură financiară nu presupune doar implementarea unor sancțiuni alternative ale pedepsei cu închisoarea, ci chiar găsirea unor soluții care să ajute la prevenirea desfășurării întregii activități de tragere la răspundere penală a infractorului, la evitarea săvârșirii infracțiunilor, a repetării acestora.

În plus, deseori se întâmplă ca infractorii să sufere de diverse afecțiuni foarte grave (HIV, tuberculoză etc.), iar izolarea acestora în mediul penitenciar poate contribui la răspândirea acestor boli datorită supraaglomerării închisorilor.

Această reacție împotriva fenomenului criminalității, poate îmbrăca forma unor programe, care, prin măsurile propuse, să conducă la scăderea fenomenului ca atare, poate ajuta inclusiv la o mai bună realizare a actului de justiție sau poate ajuta la organizarea unui tratament al persoanelor condamnate, conform normelor internaționale ce privesc drepturile omului. Totodată, poate oferi soluții viabile de resocializare a celor care și-au ispășit pedeapsa, sau chiar de calificare a acestora în diferite profesii în perioada executării sancțiunii³.

În plus, închisoarea a eșuat în ceea ce privește realizarea misiunii sale pe care a căpătat-o la apariție, respectiv de a aduce un aport semnificativ în cadrul procesului de reinsertie socială a infractorului, dovadă în acest sens fiind rata ridicată de recidivă ale celor ce au fost condamnați inițial la pedepse privative de libertate⁴.

Umanizarea și personalizarea pedepsei au căpătat o constantă în cadrul spectrului social contemporan. Un posibil mod prin care pot fi realizate asemenea scopuri, chiar dacă doar pentru anumite genuri de infracțiuni și infractori, o reprezintă justiția restaurativă,

¹ G. Farrell, K. Clark, What does the world spend on criminal justice?, The European Institute for Crime Prevention and Control affiliated to the United Nations, Helsinki, 2004, p. 20.

² (www.huffingtonpost.com/entry/mass-incarceration-cost_us.).

³ T. Amza, C.P. Amza, op. cit., p. 36.

⁴ G. Oancea, op. cit., p. 25.